

www.e-rara.ch

Lucae Paeti ... de mensuris, et ponderibus Romanis, et Graecis

Paetus, Lucas

Venetiis, 1573

ETH-Bibliothek Zürich

Persistent Link: <https://doi.org/10.3931/e-rara-13037>

Lucae Paeti iuriscons. liber quinctus. De ponderibus Romanis & Graecis.

www.e-rara.ch

Die Plattform e-rara.ch macht die in Schweizer Bibliotheken vorhandenen Drucke online verfügbar. Das Spektrum reicht von Büchern über Karten bis zu illustrierten Materialien – von den Anfängen des Buchdrucks bis ins 20. Jahrhundert.

e-rara.ch provides online access to rare books available in Swiss libraries. The holdings extend from books and maps to illustrated material – from the beginnings of printing to the 20th century.

e-rara.ch met en ligne des reproductions numériques d'imprimés conservés dans les bibliothèques de Suisse. L'éventail va des livres aux documents iconographiques en passant par les cartes – des débuts de l'imprimerie jusqu'au 20e siècle.

e-rara.ch mette a disposizione in rete le edizioni antiche conservate nelle biblioteche svizzere. La collezione comprende libri, carte geografiche e materiale illustrato che risalgono agli inizi della tipografia fino ad arrivare al XX secolo.

Nutzungsbedingungen Dieses Digitalisat kann kostenfrei heruntergeladen werden. Die Lizenzierungsart und die Nutzungsbedingungen sind individuell zu jedem Dokument in den Titelinformationen angegeben. Für weitere Informationen siehe auch [\[Link\]](#)

Terms of Use This digital copy can be downloaded free of charge. The type of licensing and the terms of use are indicated in the title information for each document individually. For further information please refer to the terms of use on [\[Link\]](#)

Conditions d'utilisation Ce document numérique peut être téléchargé gratuitement. Son statut juridique et ses conditions d'utilisation sont précisés dans sa notice détaillée. Pour de plus amples informations, voir [\[Link\]](#)

Condizioni di utilizzo Questo documento può essere scaricato gratuitamente. Il tipo di licenza e le condizioni di utilizzo sono indicate nella notizia bibliografica del singolo documento. Per ulteriori informazioni vedi anche [\[Link\]](#)

tur. Ex qua supputatione colligitur, Columellae temporibus tritici semen spiffius, quam hodie, spargi consueuisse.

Rublitella per diminutionem a rublo dicta, dimidia pars est rubli, constans ex scortijs decem uel undecim, iuxta mensurae qualitatem, de qua supra.

Quarta, ut nomen dicat, rubli pars est quarta, constans ex scortijs quinque, aut quinque & semis, iuxta mensurarum qualitatem, de quibus in rubio.

Scortium mensura est rotunda, q̄ quoad fieri potest, cumulatur, & ita cumulata mēsurae rubli rublitellae & quartae, quarum superficies raduntur, respondet, licet non in omnibus re & e. longa enim differentia cumuli est inter miliū, quod labitur, & ordeum, aut filiginē, uel similia, quae non ita de facili labuntur, ita tamen & male seruantur. Diuiditur autem scortium in semiscortia duo, quartucia, i. scortij quartas 4. & semiquartucia 8. quae omnes mensurae, instar scortij, rotundam formam habent, & cumulantur. Et hic earū finis.

L V C A E P A E T I I V R I S C O N S.

LIBER QVINCTVS.

De ponderibus Romanis & Graecis.

TERTIA instituti laboris pars continet pondera, quibus leuitatem grauitatemq. rerum trutina modulatur, & scimus, humani commercij pars optima: nempe pondere non solum numismata ad ceteras res comparandas certa lege taxata sunt, sed etiam pondere rerum pretia metimur, & annonā certa lege, ad publicam utilitatem, non minus quam mensura, tuemur, ideoq. Reip. interest, ut pondera certa & inuiolata custodiantur. Quamobrem Diuus Hadrianus, ut refert Vlpianus, lege annonā, de extraordin. criminibus, edicto cauit, ne quis pondera uiolaret. Vlpiani uerba sunt haec. Onerant annonam etiam

E ij staterae

staterae adulterinae: de quibus Diuus Hadrianus edictū proposuit, quo edicto poenam legis Corneliae in eos statuit, perinde ac si lege testamentaria, quod testamentum falsum scripsisset, signasset, recitasset, damnatus esset. Haec ille. Quin etiam eum, qui maiora pondera commodauit ad pondus ementi, furti uenditori teneri Mela scripsit: emptorem quoq. si sciuit: non enim uoluntate uenditoris accepit, cum erret in pondere, ut idem Vlpianus testatur, l. si quis uxori, de furtis. Hinc, ut supra tertio libro demonstrauimus, imperialibus sanctionibus in omnibus prouincijs Romano imperio subiectis, Mensurae & pondera publice custodiebantur ita, ut uiolari non possent. Cum autem diuersis gentibus, & praesertim Graecis diuersarum rerum diuersa pondera fuerint, Romanis tamen rerum omnium unum pondus existit, nempe libra, constans ex uncijis duodecim, ut Fannius tradidit.

Vnciaq. in libra pars est, quae mensis in anno. quod & ex sequentibus latius apparebit. Hanc autem libram, *assem* quoq. fuisse appellatam ab aere tradit Varro de ling. Lat. lib. 4. cuius haec sunt: Multa pecuniae signatae uocabula sunt, aeris & argenti haec, as ab aere, dupondius a duobus ponderibus, quod unum pondus assepondium dicebatur, id ideo, quod as erat librae pondus, deinde ab numero reliquū dictum usq. ad centussis. Haec ille. Quod quidem *assis* nomen cum in agrorum dimensionibus, tum etiā in hereditatū diuisionibus transiisse, primo libro ostensum est. Sed & *assem* pro uno in numero Columellā accepisse constat, quod apud alium me legisse, aut ab alio animaduersum fuisse, nō memini, lib. 5. cap. 3. his uerbis. Duco quintam partem longitudinis, fiunt CCXL. & quintā partē latitudinis, hoc est XXI V. his utriusq. summis singulos asses adijcio, qui efficiūt extremos ordines, quos uocāt angulares. fit ergo altera summa ducentorum quadraginta unius, altera uiginti quinq. Haec ille. Qui hoc ibidē saepius repetijt. quae uox *assis* pro uno Italis tesserulis ludentibus remansit. ij enim punctum unum in tesserulis, *assem* nominant, ab *asse*, ut arbitror, littera mutata. In pondere autem libram *assem* fuisse appellatam, probat etiam Plinius lib. 33. c. 3. his uerbis. Populus Romanus ne argento quidem signato ante Pyrrhum regem deuietum usus est. Libralis, unde etiam nunc libella dicitur, & dupondius appellabatur *assis*. Haec ille. Libram autem & pondo idem significare, & uerbum pondo pro libra capi, si nihil aliud adiectum sit,

& scri-

& scriptores utroq. uerbo ad idem demonstrandū promiscue usos fuisse, etsi legentibus manifestum sit, adhuc tamen aliquibus auctoritatibus probare libet: ut error eorum, qui aliter senserunt, ostendatur, etsi satis a iunioribus sit detectus. Cato c. 128. Adipis pondo duo, casei libram. Columella lib. 6. c. 10. Veterem tussim fanant duae librae hyssopi macerati sextarijs aquae tribus. Plinius lib. 33. c. 4. de auro loquens: Inueniuntur ita massae, nec nō in puteis, etiam denas excedētes libras. Columella lib. 12. c. 41. de musto lixiuio. Conijcies in urnam musti mellis optimi pondo decem. Sed quod unus idemq. auctor, una eademq. oratione, utroq. uerbo usus fuerit, probatur ex Plinio lib. 18. c. 7. qui de generibus frumentorum loquens sic dixit. Quibusdā generibus per se pondus, sicut Balearico, modio tritici panis pondo 30. reddit, quibusdam in binis mistis ut Cyprico, & Alexandrino, uiginti prope libras nō excedentibus. Haec ille. Nec refert, uerbum Pondo praecedat, aut subsequatur numerum. nam pondo 30. & 25. pondo Plinius eodem libro scriptum reliquit. Sed & uerbum Pondo libra coniunctum saepius legitur, pondo libram, pondo unciam: de quibus Columella lib. 12. c. 2. calami pondo libram, Plautus in Rud. actu quarto, scena secunda.

Neque piscium ullam unciam pondo hodie cepi.

Quibus multa similia curiosus lector passim offendet. Supra librā autem, & eam, ut dixi, unciarum duodecim, pondus Romanis fuisse, non legitur. nam quod apud Plautum in *Afin.* actu secundo, scena tertia scriptum legitur:

Ad pedes cum alligatus es aequum centū pondium: ex numeri librarum compositione dictū est, sicut dupōdium, & similia: quod & praecedentibus uerbis Plautus demonstraerant, illud idē pondus, disiunctis uerbis proferendo:

Nudus uinctus centum pondo es, quando pendes per pedes. Sic multiplicato librarū numero mille pondo, duo millia pondo, tredecim millia pōdo, & uicena millia pōdo, dixit Plinius lib. 33. c. 1. 3. & 4. Nam quod Cato centum pondium incertum appellauit c. 15. de cellae oleariae instrumento loquens, his uerbis: Trutinam unam centum pondium, incertum unum, pōdera certa: aliter, quam iuniores senserint, (pace eorum dictum sit) intelligendum puto: incertum enim centum pondium, intelligo ego pondus librarum centum, ex diuersis diuersorum ponderum massis,

non autem ex una sola massa constitutum. habebant enim antiqui pondera, ex lapidibus quibusdam nigris, uenis quibusdam uiridibus obscurissimis commaculatis, quae non nisi madidis lapidibus, & diligēter intuentibus apparerent, silicea duritie, expolitionem ita recipientes, ut intuentium imagines redderent: ex quibus maiora duobus ferreis anulis, siue ansis, in superiori parte plumbo ferruminatis, minora uno, suspendebantur decem pondus & infra id pondus plerumque sine ansa: quorum adhuc maxima copia diuersarum magnitudinum a centum usque ad selibras, trientes, & quadrantes, Romae inspiciuntur, licet attrita, & sine ansis saltem legitimis, ita ut rarissimae sint illae, ex quibus certum pondus elici possit. etsi penes me sint aliquae, de quibus primo libro dixi: ex quarum una, quam nuper illustris Angelus Capranicus mihi dono dedit, (etsi ex ea legitimum pondus percipi non possit, cum antiquae ansae fuerint replumbatae, & auulsae, & nouae non legitime substitutae, quam tamen librarum centum fuisse conijcio) clare colligitur, curam & custodiam ponderum ad quaestores urbis ex Senatus consulto pertinuisse: quod alibi me legisse, non memini: ut illius massae inscriptio declarat, quam cum suo schemate in calce operis apponendam curauit. Igitur Cato, (ut ad eum redeamus) ne patrem familias multis ponderibus, seu ponderum massis oneraret, in ea olearia cella centum pondium unum incertum requisit, id est tot certa pondera, ut puta massam alteram librarum quinque, alteram 10. aliam 20. aliam 25. aliam 40. quae summam librarum centum constituerent, ut ex his certis ponderibus illud incertum centum pondium, constitui posset. Certum enim Iurisc. Paulus, lege certum, de rebus creditis, illud appellari testatur, cuius species, uel quantitas, aut nomine suo, aut ea demonstratione, quae nominis uice fungitur, qualis quantaque fit, ostenditur: ideoque istud centum pondium appellauit incertum Cato, quia per se corpus non haberet, sed ex aliis diuisis certis ponderibus, re exigente, constitui posset. putauit enim ille hoc modo uenditori & emptori & in paruo & magno librarum numero consultum esse posse, cum amphorae & seriae, & uasa alia, quibus oleum diffusum conseruabatur, uix centum pondium excedere possent, ea praesertim ratione retenta, quae supra a nobis tradita est, iuxta quam amphora, si oleo impleretur, librarum septuaginta duarum capax esset. Nec aduersus hanc sententiam, quod Romanis scilicet pon-

dus

duſ maius libra non fuerit, quidquam faciunt a Vitruuio tradita lib. 10. c. 21. qui de teſtudinibus tractans ſic ſcripſit: Gubernabant eam homines centum, habentes pondus talentum quattuor millium. Quoniã ibi Vitruuius de Graeca machina loquitur, & ideo Graecum pondus expreſſit, quod tamen continuo declarauit ſubiungens, Quod ſit quadringenta octoginta millia pondo. qua ratione talentum, de quo ipſe, librarum centum uiginti exſtitit, ut infra declarauit. Sicut nec obſtant a Liuiio tradita lib. 1. Sueſſamq. Pometiam ui cepit: ubi cum diuendita praeda quadraginta talenta argenti auriq. recepiffet, & quae ſequuntur. quoniam non potuit Liuius argenteam aut auream monetam aliam quam Graecã, ibi exprimeret: cum conſtet ex Plinio lib. 33. c. 3. cuius uerba paullo poſt referam, argentum Romae poſt annum ab urbe cõdita quingentefimum octuageſimum quintum, & aurum poſt argentũ anno ſexageſimo ſecundo, ſignatum fuiſſe. & tamen conſtat, Sueſſam Pometiam circiter annum CCLX. ab urbe condita captam fuiſſe. quo tempore, ut praedixi, nec argentum, nec aurum Romae ſignatum exſtabat: ideoq. Liuius, facta illius temporis recensens, Graecam monetam expreſſit.

Alibra ſit Libralis, uti a pōdo dipondius, & quae ſequuntur. Plinius lib. 33. c. 3. Libralis unde etiam nunc libella, & dipondius appellabatur aſſis. Idem lib. 15. c. 11. Necnon & quaedam e piris libralia appellata, amplitudinem ſibi ponderis nomine aſſerũt. Et lib. 19. cap. 2. de tuberibus: Excedunt ſaepe magnitudinem mali cotonei, etiam librali pondere.

Fit & ſelibra a libra, quae librae eſt ſemis. Varro de ling. Lat. lib. 4. ſupra relatus: Se ualet dimidium, ut in ſelibra. Columella lib. 12. c. 20. de ſapa & defruto: Ad praediſtum autem modum muſti, adijci debent ij odores, nardi folium, iris Illyrica, nardum Gallicum, crocum, palmam, cyperum, ſchoenum. quorum ſingulorum ſelibrae ſatisfacient. Et paullo poſt, Caſiae ſelibram. De qua etiam ſelibra meminit Plinius lib. 18. c. 7. & Liuius ſupra tertio lib. relatus, de Manlio, & farris ſelibra. **Quin** etiam pluribus ſelibris Graecorum more numerauit Plinius lib. 18. c. 10. de ſimilagine loquẽs his uerbis: Et ſecundarij panis quinas ſelibras, totidem cibarij, & furfurum ſextarios ſex, quinas ſelibras pro libris duabus & ſemis ſcribens. quo dicendi genere uſi ſunt Romani Graecorũ analogiam ſecuti, ut Prifciano in ſuo de ponderibus placuit: unde & ſeſtertiũ,

id est tertium semis, teste Varrone de ling. lat. lib. 4. formauerunt.
Fit quoque a libra sesquilibra, pro libra & semis. Columella lib. 12.
c. 20. Item resinae terebinthinae sesquilibram.

A libra quoque fit Bilibris, Trilibris, & Quadrilibris, pro eo quod duarum, trium, & quattuor librarum fit. inde Martialis quinto epigr. in Ligurium.

Nolo mihi ponas rhombum, mullum ue bilibrem.

Horatius 2. ferm. sat. 2.

laudas insane trilibrem Mullum.

Plautus in Aulul. scena ex his, quae exstant, ultima:

Quadrilibrem aulam auro onustam habeo: quis me diuitior?

Et paullo post:

quadrilibrem inquam

Aulam, auri plenam. Etsi credam eo in loco Plautum de libra mensurali, non de ponderali intellexisse, uerbum quadrilibrē ad aulae capacitatem referēdo, cum auro onustam, & auri plenam subiunxerit: quod a iunioribus, qui libram mensuralem ostenderunt primi, animaduersum non fuisse, mirum est; cum uiderint, & animaduerserint Plautū in Mil. actu. 3. sce. 2. de aquali bilibra mensurali meminisse, dum dixit.

Sed in cella paullum erat loculi lubrici.

Ibi erat bilibris aqualis hic propter cados:

Eaq. saepe decies complebatur die.

Libra autem ponderalis haec, de qua loquimur, in uncias duodecim diuiditur, diuisionumque singularum sunt propria nomina: quae etsi primo libro etiam ex Iurisconsultorum sententia retulerim, adhuc rescribere non pigebit: ut & illis, qui librum hunc sine illo legere uoluerint, consultum sit. sunt autem haec, libra constans ex uncijs duodecim: a qua si unciam dempseris, reliquum Deunx appellabitur. hoc ita, quia uncia a libra fit dempta. si duas, reliquum quod est unciarum decem, appellabitur Dextans, id est dempto sextante. si tres, reliquum quod est unciarum nouem, appellabitur Dodrans, ideo, quod a libra quadrās, id est pars quarta dempta fit. si dempseris trientem, reliquum quod est unciarum octo, Bes appellabitur ab eo dictus, ut Festo placuit, quod in eo bis triens fit. Triens enim ideo appellatus, quod tertia fit librae pars, constans ex uncijs quattuor. uel, ut Varroni de ling. Lat. lib. 4. placuit, ab eo Bes dictus, quia ab eo triens fit demptus, cuius uerba paullo post referam.

referam. Si uero a libra quincuncē dempseris, reliquum *Septunx* appellabitur. nam *Septuncem*, & *Quincūcem* in suis proprijs nominibus & numeris, litteris collisis, remansisse constat. si sex dempseris, quod remanet, *Semis*, uel *Selibra*, seu sex unciae appellatur. si septem dempseris, reliquum erit *Quincunx*: si octo, *Triens*: si nouem, *Quadrans*: si decem, *Sextans*: si undecim, *Vncia*, quae remanent, appellabuntur. De quibus *Varro* dicto lib. 4. sic meminit. *Vncia* ab uno. *Sextans* ab eo, quod sexta pars *assis*, sicut *Quadrans* quod quarta: & *Triens*, tertia pars: *Semis*, quod semis, id est dimidium *assis*, ut supra dictum est, *Septunx* a septem & uncia collisum. reliqua obscuriora, quod ad diminutionem, & ea, quae demuntur, ita sunt, ut extremas syllabas habeant, ut a duodecim una dempta uncia, *Deunx*, *Dextans* dempto sextante, *Dodrans* dempto quadrante; *Bes*, ut olim *Des*, dempto triente. Haec ille. Sed & *Volusius Metianus* sic de libra scriptum reliquit. Prima diuisio solidi, quod est libra, quod *As* uocatur, in duas partes dimidias diducitur, pars dimidia semis uocatur. sequens diuisio fit in tres tertias partes, pars tertia triēs uocatur. sequitur diuisio in quattuor quartas. quarta pars *Quadrans* uocatur. deinde fit diuisio in sex sextas partes, sextae partis nomen est *Sextans*. deinde diuiditur in octo octauas, quae *Sescunciae* uocantur, item nouem nonas, nona pars uocatur *Vncia*, duae sextulae. diuiditur item *As* in duodecim partes duodecimas, uocantur singulae unciae. Haec uelut elementa primae de *asse* distributionis aequalitatem seruant: si quid quibusdam parum detrahas, uel conferas, fient dispares. Quare si quadranti sextantem, uel trienti unciam applices, facies quincūcem, qui constat ex quinq. uncijs, hoc est quinq. duodecimis. si semissi applices duodecimam, uel quincunci sextantem, uel trienti quadrantem, efficies septuncem, id est septem duodecimas. si septunci applicueris unciam, uel semissi sextantem, uel quincunci quadrantem, uel trienti tantundem, facies bessem, id est duodecimas octo. si bessi applicueris unciam, uel septunci sextantem, uel semissi quadrantem, uel quincunci trientem, dodrātem efficies, id est nouem duodecimas. si dodranti applicueris unciam, uel bessi sextantem, uel septunci quadrantem, uel semissi trientem, uel quincunci tantundem, facies dextantem, hoc est decem partes duodecimas. si dextanti applicueris unciam, uel dodranti sextantem, uel bessi quadrantem, uel septunci trientem, facies deuncem, hoc est undecim

decim duodecimas. Ex his apparet, in quas partes aequaliter, in quas dispares diuidatur. Haec ille, pluribus admodum, quam res exigeret. de qua diuisione Fannius sic scriptum reliquit.

Nunc dicam, solidae quae sit diuisio librae,

Siue assis. nam sic legum dixere periti.

Ex quo quod soli capimus perhibemur habere.

Dicimur aut partis domini pro partibus huius.

Vncia nam librae si deest, dixere deuncem.

At si sextantem retrahas, erit ille decuncis.

Sed nullum reliquo nomen semuncia certum

Dempta dabit. neque enim est huius sescuncia triplex.

Dodrantem reliquum uocitant, quadrante retracto.

Cumq. triens desit, bessem dixere priores.

Ijdem septuncem, dempto quincunce, uocarunt.

Post haec semissis solidi pars maxima fertur.

Nam quae dimidium superat pars esse negatur,

Vt docuit tenui scribens in puluere Musa.

Cetera dicta prius. quibus est semuncia maior.

De sextante (ut ad auctoritates singularū partium ueniamus) meminit Columella lib. 7. c. 5. de medicinis ouilli pecoris sic dicens: Humanae ueteris urinae tepesactae trium heminarum instar, per sinistram narem corniculo infundere, atq. axungiae sextantē faucibus inferere. Et lib. 12. c. 22. de pice Allobrogica: Et tunc demū praedictae picis sextans & semuncia, in sextarios quinq. & quinquaginta adijcitur. A quo sextante pondus sextantarium, quod duarum unciarum esset, appellauit Plinius lib. 33. c. 3. Librae autem pōdus immutatum bello Punico primo, cum impensis respública non sufficeret, constitutumq. ut asses sextantario pondere ferrentur. De quadrante, triente, & quincunce Columella lib. 12. cap. 20. Item Myrrhae quincunx, calami pondo libram, casiae felibram, amomi pondo quadrans, croci quincunx, cripae pampinaeae libram. Et paullo post: Ego, si humida fuerat uindemia, trientem; si sicca, quadrantem, in binas amphoras miscere solitus sum. Plinius lib. 18. c. 7. de pondere frumenti: Adijcit Sardum selibras, Alexandrinum triens, Africum dodrantes. Haec ille. Sed & quincuncem & trientem simul, relicto dodrantis nomine, coniunxit. Columella lib. 12. c. 28. de uini conditurarum generibus. Item odoramenta trita, idest irim cribatam, quae sit instar pondo quincuncem,

cuncem, & trientem, feni Graeci pondo quincuncem, & trientem, schaeni pondo quincuncem. sed & non minus pro quadrante tres uncias dixit. Idem Columella lib. 6. c. 6. Ad bouem cruditate laborantem tribus heminis uini, tres unciae pinsiti allij admiscetur. Et lib. 1. 2. cap. ultimo: Piperis albi, si sit, sin minus, nigri unciae tres. apij feminis unciae duae. Quod uolui dixisse, ut sciamus antiquos non ita sibi legem in his nominibus praescripsisse, ut uncias numero proferre non liceret. De uncia quoque per se meminit Plinius lib. 21. cap. 19. sic dicens: Assarum iocinerum uitij salutare esse traditur, uncia sumptum in hemina mulsi musti, Columella dicto lib. 1. 2. cap. ultimo: Ligustici unciam. Ab uncia fit Sescuncia, quae est librae pars octaua, quae est uncia & semis: de qua etiam Columella lib. 1. 2. cap. ult. Laferis radicis, quod Graeci Silphium uocant, sescuncem: & Celsus in malagmate eutichei lib. 17. Galbani sine furculis sescuncia.

Vncia uero ipsa, quae, ut dixi, assis pars est duodecima, diuiditur primo in duas semuncias, secundo in tres duellas, seu tres binas sextulas, tertio in quattuor sicilicos, quarto in sex sextulas, quinto in denarios septem, sexta in uictoriatos quattuordecim, septimo in drachmas octo: etsi drachmam a Graecis mutuati simus: octauo in scripula XXIV. nono in grana 576. de quibus omnibus singulatim tractandum.

Semunciam, dixit Varro supra relatus de ling. Lat. lib. 4. a Se & unciam appellatam, ut semis uncia sit. de ea meminit Columella lib. 1. 2. c. 23. cuius uerba paullo ante retuli. Idem dicto lib. 1. 2. cap. ult. Pro silphio mellis adijcies pondo semunciam.

Duella unciae est pars tertia: tres enim ex eis unciam constituunt: dicta a duabus coniunctis sextulis, constans ex scripulis octo: de qua Fannius.

Sextula cum dupla est, ueteres dixere Duellam.

Sicilicus quarta unciae pars est, constans ex drachmis duabus, scripulis uero sex: de quo idem Fannius.

Drachmam si gemines, oderit quem dicier audis.

Sicilicus ab eo dictus, ut Festo placuit, qui eum in neutro genere protulit, quod semunciam fecit. cum enim semuncia ex quattuor drachmis scripulisque duodecim constet, semis eiusdem semunciae sicilicus dictus est. De sicilico meminit Scribonius Largus compositione CXLV. per notas tamen, his uerbis. Croci pondo sicilici quinque,

quinque, apij pondo sicilici sex. Meminit & Plinius, licet ipse de sicilico unciae pedalis intellexerit. quarum pedaliū unciarum, & harum ponderalium diuisio in nominibus non differt, lib. 13. c. 15. supra primo libro relatus, de cedrina mensa Tiberij principis, Mensam quattuor pedes sextante & sicilico excedentem. Meminit & Columella lib. 5. c. 1. Pars quadragesima octaua pedes sexcentos, hoc est sicilicus, in quo sunt scripula sex. Haec ille. in pondere autem alias auctoritates me uidisse non memini.

Sextula sexta est unciae pars, ut & uox sonat, constans ex scripulis quattuor, qui sexies multiplicati unciam constituunt, de qua Varro de ling. Lat. lib. 4. sic scripsit. Aeris minima pars sextula, quod sexta pars sit unciae. Columella dicto lib. 5. c. 1. de agri uncia loquens: Pars septuagesima secunda pedes CCCC. hoc est sextula, in qua sunt scripula quattuor: de qua & Fannius sic:

Drachmae scripuli si adiectio fiet,

Sextula, quae fertur: nam sex his uncia constat.

Frontinus de aquaeductibus: Digitus rotundus habet diametri digitum unum, capit quinariae septuncem, semunciam, sextulam. Denarius septima est unciae pars. septem enim ex eis unciam consti-
tuunt. qui quidem denarij licet, quantum ad rem nummariam at-
tinet, pondere fuerint imminuti: tamen ex septem ex eis unciam
constare, clare liquet ex Plinio lib. 33. c. 9. cuius haec sunt. Miscuit
denario triumuir Antonius ferrum: Miscuit aeri falsae monetae.
Alij e pondere subtrahunt, cum sit iustum octuaginta quattuor e
libris signari. Ex cuius dictis duo clare eliciuntur, unum quod ius-
tum pondus denarij septima est unciae pars; alterum, quod iam
Plinij tempore pondus argenti denarij erat imminutum. quod
etiam ex eo probatur: quia cum eiusdem Plinij tempore mone-
rae, tam aereae, quam aureae, pondere imminutae fuissent, neces-
se etiam fuit, argenteas imminutas esse. Primum probatur ex Plinio,
lib. 33. c. 3. cuius uerba etsi prolixa sint, & paullulum a pro-
posita materia me distrahant, attamen, ut demonstrarem eos decipi,
qui ex antiquis numismatibus pondera sumere & restituere posse
putant, (quod & iuniores bellissime tradiderunt) adscribere ui-
sum fuit. uerba Plinij sunt haec: Populus Romanus ne argento
quidem signato ante Pyrrhum regem deuietum usus est. libralis,
unde etiam nunclibella dicitur, & dipondius appendebatur assis:
quare aeris grauis poena dicta: & adhuc expensa in rationibus di-
cuntur,

cuntur, item impendia, & dependere: quin & militum stipendiorum, hoc est stipis pōderandae pensatores, Libripendes dicuntur, qua consuetudine in his emptionibus, quae mancipij sunt, etiam nunc libra interponitur. Seruius rex primus signauit aes: antea rudi usos Romae, Remeus tradit. signatum est nota pecudum, unde & Pecunia appellata. maximus census, CX. millia assium fuit illo rege, & ideo haec prima classis. Argentum signatum est anno urbis D LXXXV. Q. Fabio consule, quinque annis ante primum bellum Punicum, & placuit denarius pro decem libris aeris, quinarius pro quinque, sestertius pro dipondio & semisse. Librae autem pondus aeris imminutum bello Punico primo, cum impensis respublica non sufficeret, constitutumq. ut asses sextantario pondere ferirentur. ita quinque partes factae lucri, dissolutumque aes alienum. Nota aeris fuit ex altera parte Ianus geminus, ex altera rostrum nauis, in triente uero & quadrante rates. Quadrans ante triuncius uocatus, a tribus uncijs. Postea Hannibale urgente, Q. Fabio Max. dictatore, asses unciales facti, placuitq. denarium sexdecim assibus permutari, quinarium octonis, sestertium quaternis. ita resp. dimidium lucrata est: in militari tamen stipendio semper denarius pro decem assibus datus. Nota argenti fuere bigae, atque quadrigae, & inde bigati, quadrigatiq. dicti: mox lege Papiria semunciales asses facti. Liuius Drusus in tribunatu plebis octauam partem aeris argento miscuit. Qui nunc uictoriatu appellatur, lege Clodia percussus est, ante enim hic nūmus ex Illyrico aduectus, mercis loco habebatur. est enim signatus uictoria, & inde nomen. Aureus nummus post annum L XII. percussus est, quam argenteus, ita ut scripulum ualeret sestertijs uicenis: quod efficit in libras ratione sestertiorum, qui tunc erant, sestertios 5760. Post haec placuit, quadraginta signari ex auri libris: paullatimq. principes imminuere pondus. minutissimus uero ad quadraginta octo. Haec ille. Quibus quidem Plinij uerbis & Plauti, multo ante Plinij tempora, dictum in Casinae prooemio adstipulatur.

Nam nunc nouae, quae prodeunt Comoediae

Multo sunt nequiores, quam nummi noui.

Semper enim in deterius monetae pondus & bonitas, quod & nostris temporibus. actum esse cognoscimus, prolapsa sunt. Secundum uero, quod dixi, usque ad Plinij tempora argentei denarij

narij pondus esse imminutum & drachmae pondus redactum pro-
 batur ex eodem Plinio lib. 21. c. ult. cuius haec sunt, Drachma
 Attica (fere enim Attica obseruatione medici utuntur) denarij
 argentei habet pondus. Cum enim Plinius argentei denarij, qui
 tunc in moneta esset, per uerba praesentis temporis meminerit,
 non quidem de denario, ut est pondus, & septima unciae pars,
 neque ut fuerat ab initio iusti ponderis intellexit, sed ut erat tunc
 sua aetate argentei denarij pondus, iam ad octauam unciae par-
 tem redactum, propter imminutionem a republica & principibus
 factam; ideoque hodie qui inueniuntur denarij, post M. Anto-
 nium praesertim percussi, drachmae: & qui ante eum, denarij pon-
 deri respondent, quod & re ipsa comperi. pro inde cum drachma
 pro denario, uel ex contrario in nummis uertitur, aut uersum le-
 gitur, ad tempora animaduertendum censeo, quia, ut iam demon-
 stratum est, paulatim ponderis imminutio facta est. Redeo igitur
 ad denarium ponderalem, quem septimam unciae partem ex
 Plinij sententia esse asserui, & dico eiusdem ponderis fuisse, pro-
 bari quoque ex Celso lib. 5. c. 17. cuius haec sunt. Sed & aut ea
 sciri uolo, in uncia pondus denariorum septem esse, unius deinde
 denarij pondus a me diuidi in sex partes, idest sex sextantes: ut
 idem in uncia denarij habeam, quod Graeci in eo, quod obolum
 appellant, id ad nostra pondera relatum, paullo plus dimidij scri-
 puli facit. Haec ille. Sicque in suis compositionibus post dena-
 rij notam signum quoque adiecit suae diuisionis: exempli gratia
 lib. 5. c. 19. primo de emplastris exedentibus: Resinae terebin-
 thinae fuliginis, thuris, singularum pondo * 2. idest pondo de-
 narij sextans, sic & trientem & quadrantem post denarium posuit
 sic dicens, pondo * triens, & pondo * quadrans, pro tertia &
 quarta denarij parte. Quo scribendi genere & ponderum usu, ut
 & iuniores attestantur, solus ipse inter medicos usus est. Sed nec
 denarij pondere, praeter ipsum & Scribonium Largum, quo te-
 ste iuniores utuntur, in re medica usus est alius. nam quod Plinius
 lib. 19. c. 3. his uerbis scripsit: Laserpitium, quod Graeci Silphion
 uocant, in Cyrenaica prouincia repertum, cuius succum uocant,
 laser, magnificum in usu medicamentisq., & ad pondus argentei
 denarij pensum: potius demonstrant, laseris pondus argenti pa-
 ri pondere fuisse permutatum, quam quod ad pondus denarij
 ponderalis uenderetur.

Victoriatus octauam unciae diuisionem facit. qui denarij semis est, dictus etiam quinarius, ut ex Plinio lib. 33. c. 3. colligi licet: qui utriusq. & nomen & etymologiam exprimit: de quo etiam Volu-
sius sic dixit: Victoriatus nunc tantundem ualet, quantum quina-
rius olim. Et paullo post: Denarius primo asses decem ualebat,
unde & nomen traxit, quinarius dimidium eius, idest quinque
asses, unde & ipse uocatur. Haecenus ille. Sed haec potius rem
nummariam, quam pondera, respiciunt. Quinario autem pro
pondere, praeter Scribonium Largum, alium usum fuisse non le-
gi, iuniores testantur, nec ego meminisse legisse.

Drachma, in qua nona est unciae diuifio, quae octaua unciae pars
est, quamuis Romanum pondus ab initio non fuerit, tamen saepe
in translationibus Graecorum Latinorumq. auctorum eo nomine
scribentes usi sunt, maximaq. exinde circa eiusdem drachmae &
denarij pondus quaestio exorta est: ideoq. de ea, quae legerim,
hic tradere opportunum duxi. Quod autem non fuerit Romanum
pondus, nemo est qui neget, nec de ea Latini scriptores Latinas
res tractantes meminerunt, nam Cato c. 134. ad dispepsiam &
stranguriam, qui drachmae pondere usus est, his uerbis: Incena-
tum iube esse, postridie thuris drachmam unam conterito, & mel
coctum drachmam unam, & uini sextarium origaniti, dato ieiuno
& puero pro aetate triobolum, & uini heminam. eam medicinam
ab aliquo Graeco sumpsisse uidetur, ideoque Graeca pōdera mu-
tare noluit, sed cum drachma obolum, & paullo supra minam bis
miscuit, quae citra controuersiam Romana pondera non sunt.
sic & Plinius lib. 21. c. 20. de nardo Gallico: Ergo aduersus serpen-
tes duabus drachmis in uino succurrit quod & ibi saepius repetit:
& eo. lib. c. 29. de tribus & quattuor drachmis: & lib. 34. c. 12. ubi
de unica drachma meminit, absque dubio de Graecis locutus, ut
& ipse dicto lib. 21. cap. ultimo dilucide testatus est. Haec igitur
drachma, ut dixi, unciae tam Romanae quam Graecae pars est
octaua. nam unam & eandem Graecis & Romanis unciam fuisse,
postquam uncia in Graecorum usum transfuit, satis constat cum
ex Galeni relatis locis, tum ex Fannio paullo post rescribendo,
tum etiam ex alijs supra deductis, & infra deducendis.

Quod autem unciae sit pars octaua probat Fannius, sic dicens.

Vncia fit drachmis bis quattuor. & paullo post:

Accipe praeterea, paruo quam nomine Graij

Mnam

Mnam uocitant, nostriq. minam dixere priores.

Centum hae sunt drachmae. quod si decerpseris illis

Quattuor, efficies hanc nostram denique libram.

Si enim nonaginta sex in duodecim diuiseris, inuenies octo drachmas, idest bis quattuor, singulis unciis respondere. si drachma est eadem Romanis & Graecis, ergo & uncia eadem, constans ex octo ex eis. quod & ex eo etiam probatur, quia scripulum, iuxta Columellae supputationem, lib. 5. cap. 1. in libra seu asse ducenties octuagies octies inuenitur: & tamen constat ex eodem Fanio, drachmam ex tribus scripulis fieri, dum dicit, in scripulis tribus drachma. Si igitur sex & nonaginta drachmae, ex quibus libram Romanam constare dixi, ter numerentur, erunt scripula 288. ex quibus Romanum assem Columella constituit. Et ex his probatum plane uidetur, unciam Romanam ex octo drachmis Graecis constare, non minus & drachmam Graecam, Romanae unciae octauam partem esse, unciamque eandem Romanis & Graecis fuisse: etsi uncia ab initio Romanum nomen & pondus fuerit, quae cum Romano nomine & imperio, ut dixi, ad Graecos transiit. Hoc ipsum testatur Dioscorides in libello de ponderibus his uerbis: Vncia uero drachmas habet octo, scripula XXIV. Idem & Galenus lib. 6. de compositione medicament. secundum genera, sic dicens: Iccirco quod ponderalis uncia octo drachmas pendet. Et lib. 5. eiusdem tituli relato supra tertio lib. Etenim nouem unciae Italicae in cornibus intersectis discretae, pendent uncias ponderales septem & dimidiam, quae sexaginta drachmae fiunt si uncia una octo drachmas ceperit. Cleopatra libello de munditijs. Libra habet uncias duodecim, drachmas 96. scripu. 288. Vncia habet drach. octo, scripu. XXIV. Nec quemquam turbet Pliniana lectio: in qua, transferendis Dioscoridis locis, dum de plantis & medicinis ex eis tractat, saepe libram pro mina uertit: cum tamen, secundum praedictam supputationem, drachmae quattuor intersint: quia, ut supra tertio libro animaduertendū duxi, scriptores antiqui, uertentes Graeca pondera in Latina, & ex contrario, raro illius modici excessus uel defectus rationem habuerunt, nempe drachmas quattuor in centum. etsi non negem in potionibus, & pharmacis, praesertim uehementioribus, id multum interesse potuisse. sic & Plinius tertiam partem minae, quae est drachmae 33. & scripuli, ad denarij pondus

pondus uertens, nouem & uiginti denariorum pondus expref-
lit: cum tamen, ex fupputatione fupra in denario tradita, tertia
minae pars ex denariis uiginti octo, & fcripuli quattuor, fiue un-
ciae fextula conftet. hoc autem ad uitandam fcrupulofam diuifio-
nem factum fuiſſe, credendum eſt. uerba Plinij ſunt haec. loqui-
tur autem de thure. Etiam nunc tamen in ueniuntur guttae, quae
tertiam partem minae, hoc eſt uiginti nouem denariorum pondus
aequent.

Scripulum ſequitur, in quo eſt penultima unciae Romanorumque
ponderum diuifio, quod eſt, ut dixi, unciae pars XXIV. Con-
tendunt autem iuniores, aut ſcripulum neutro genere, aut cer-
te ſcriptulum, ex Varronis, & Voluſij Metiani ſententia, ſcribi
oportere. Mihi autem ſcripulum appellare placuit, ut ditritiem
ſcriptuli, & differentiam ſcrupuli lapilli, a ſcrupo Feſti auctori-
tate formati, uitarem, etſi non negem, ſcrupulum quoque a ſcripu-
lo deduci poſſe, littera mutata, ut carnufex, lubens, peſſumus, &
ſimilia dicuntur. Credo enim cum Fannio, nomen iſtud, ad ſimi-
litudinem Graeci nominis gramma, a Romanis formatum fuiſſe:
de quo Fannius ipſe ita ſcripſit.

Gramma uocant, ſcripulum noſtri dixere priores.
& paullo poſt.

Vncia fit drachmis bis quattuor: unde putandum

Gramma dicta, quod haec uiginti quattuor in ſe

Vncia habet: tot enim formis uox Graeca notatur,

Horis quod mundus peragit noctemq. diemq.

His igitur rationibus motus, ſcripulum poſt iuniores, qui ſe ita
etiam in antiquis libris legiſſe teſtantur, ſcribere uiſum eſt: alius,
ut ſibi melius uidebitur, ſcribat. De ſcripulo autem meminit
Columella lib. 12. cap. 23. ſic ſcribens. Sat erit eiufdem picis ſex
ſcripula in ſextarios quinque & quadraginta, tum demum miſce-
re, cum muſtum deferbuerit. Et c. 28. Tum in ſerias ſingulas, quae
ſint amphorarum ſeptenum, addito medicamento pondo un-
ciam, & ſcripula octo gypſi. Plinius lib. 19. cap. 1. de lino byſſino.
Proximus byſſino mulierum maxime deliciis circa Elim in Acha-
ia genito, quaternis denarijs ſcripula eius permutata quondam,
ut auri, reperio. Idem lib. 34. c. 8. de nobilitate ex aere. Idemq.
in uncias additis auri ſcripulis ſenis, praetenui pyropi braetia
ignefcit. Et a ſcripulo ſcripularum differentiam dixit Plinius

lib. 33. cap. 8. His coticulis periti, cum e uena, ut lima rapuerint experimentum, protinus dicunt quantum auri sit in ea, quantum argenti, uel aeris, scripulari differentia mirabili ratione non fallente.

Scripulum Graeci & Mauri medici longe post Galeni tempora, & paullum ante nostra, quorum opinionem secutus sum iupra libro primo, in grana XXIV. partiti sunt. & haec est unciae ultima diuisio. etfi Neapolitani & Veneti medici dissentiant. quod ego ita sentio, non ut ex granis uiginti quattuor, sicut a natura producuntur, scripulum conficiatur, sed ut scripulum, ut est unciae pars 24. in grana quattuor & uiginti diuidatur, partesq. in suis bracteolis ex aere, uel orichalco, distinctis, suisq. numeris signatae habeantur, ita ut in aureorum ponderibus a negotiatoribus retineri uidemus.

Restat unum, ut reminiscamur, quod primo libro a me traditum est, unciam, qua hodie Romae utimur, antiqua uncia scripulo uno & granis quattuor grauiorem esse, quae scripulum & grana ex uncia instantis temporis formata sint, & ex consequenti libram nostri temporis, antiqua libra scripulis nostri temporis quattuordecim, grauiorem esse. Cum autem libellus Logistarum Italico sermone circumferatur, in quo discrimina & proportionales ponderum, omnium fere ciuitatum Europae, in quibus emporia fiunt, continentur, si ea, quae in ipso libello continentur, uera sunt, cum a nobis traditis conferantur, quisque litterarum non ignarus, paruo negotio suae regionis pondera cum antiquis examinare, etfi maluerit restituere, facile poterit. Et haec, quantum ad Romana utriusque temporis pondera attinet, dixisse sat sit. quorum antiquae notae ex Volusio Metiano, Valerio Probo, Cornelio Celso, & Scribonio Largo, a iunioribus relatae, hae sunt.

Ponderum Romanorum notae.

L . Libra.	Ɀ . Sicilicus.
℞ . Dupondium.	ⱻ . Sextula.
S . Semis.	ⱼ . Denarius.
V . Septunx.	Ɀ . Scripulum.
℞ . Bes.	Ɀ . Victoriatus, siue quinarius.
℞ . Dodrans.	Z . Sextans apud Celsum.
℞ . Dextans.	G . Binae sextulae apud aliquos.
℞ . Deunx.	Ɀ . Sescuncia apud Scribonium.
℞ . Triens.	Ɀ . Drachmae sex apud eundem.
℞ . Quadrans.	Ɀ Drachma apud medicos nostrae aeta-
℞ . Sextans.	tis.
℞ . Vncia.	
℞ . Sescuncia.	
℞ . Semuncia.	
℞ . Binae sextulae, siue duella.	

Graecorum ponderum epitome.

RAECORVM pondera, antiquorum medicorum praefertim opera, ita sunt intricata, ut uix a doctissimis peritissimisq. uiris extricari possint: cum etiam plurium ciuitatum sint, ut & de mensuris liquidorum & aridorum dixi. Ego uero, quae ab ijs, qui de illis doctissime differuerunt, collegi, breuissime tradam. sunt autem tripartita, in Attica scilicet, medica, & Hippoiatrica, seu ueterinaria. Attica haec, Talentum paruum, Talentum magnum, Mna, siue Mina Attica antiqua, Mina Attica Solonis, Drachma, Obolus, Areola, siue Chalcos, Lepta, siue Minuta.

Talentum, siue Talentum paruum, constat ex minis sexaginta.

Talentum magnum constat ex minis octuaginta.

Mina Attica uetus constat ex drachmis quinque & septuaginta.

Mina Attica Solonis constat ex drachmis centum.

Drachma, quam dixi eandem esse Latinis & Graecis, constat ex obolis sex.

F ij Obolus

Obolus constat ex areolis, seu chalcis sex, et si Plinius lib. 21. cap. ult. ex decem chalcis obolum constare dixerit. Vitruuius uero, de quo iuniores non meminerunt, quantum ad nummos attinet, (nam constat, haec omnia pondera numismatum etiam nomina fuisse) obolum in quattuor partes (quas ipse obolorum quadrantes appellat) apud Graecas ciuitates fuisse diuisum testatur, eosque quadrantes, ab alijs dichalca, ab alijs trichalca appellari, lib. 3. c. 1.

Areolum, siue chalcus, constat ex septem minutis lepta appellatis, quae non diuiduntur: ex quibus (si supputatio fiat) apparebit in scripulo esse lepta quattuor & octoginta, & granum constare ex leptis tribus & semis. & haec omnia apud Graecos tam in ponderibus quam in numismatibus fuisse leguntur.

Scripulum quoque apud Athenienses non tamen in re nummaria fuisse legitur, constans ex obolis duobus.

Ceratium quoque legitur, siue filiqua, quae est oboli pars tertia, scripuli sexta, continens in se lepta quattuordecim.

Paucae ex multis, quae ad praedicta probandum ueterum auctoritates adducuntur, sunt hae. Suidas, talentum, Vt ait Diodorus in libro de ponderibus, minarum est sexaginta, mina uero drachmarum centum, drachma obolorum sex, obolus areolorum sex, areolum minorum septem. Cleopatra uero libro de munditiis, cuius uerba in eo qui Galeno de ponderibus inscribitur, inserta sunt: Attica mina uncias habet duodecim & dimidiam, drachmas centum, scripula trecenta, Obolos sexcentos. Fannius.

Accipe praeterea, quam paruo nomine Graij

Mnam uocitant, nostriq. minam dixere priores.

Centum hae sunt drachmae. quod si decerpseris illis

Quattuor, efficies hanc nostram denique libram:

Attica quae fiet, si quartam dempseris hinc, mna.

Intelligo autem, Fannium, tam cum dixit Graiam, quam Atticam, de Attica mina intellexisse, aut intelligere debuisse. conijcio autem ex his, quae in sequentibus dicam, (quod etiam ex coniectura dictum fuisse uolo) apud Athenienses duas fuisse minas, unam drachmarum quinque & septuaginta, & hanc ante Solonis leges, alteram centum & hanc post leges & tempora Solonis. Quia constat ex ijs etiam, quae Plutarchus in illius uita tradidit, Solonem Atheniensibus mensuras & pondera auxisse. Cum autem Fannius asserat, minarum Graecarum unam fuisse drachmarum LXXV.

alteram

alteram centum, nec ullum aliud incrementum minae aut ponderum appareat, necessario quodammodo intelligendum est incrementum fuisse in mina, ut ipsa a drachmis quinque & septuaginta ad centum aucta fuerit: quia aliud, ut dixi, incrementum non apparet, quod sciam. Hinc ergo exorta fuisse conijcio talenta illa duo, a Seruio, lib. 5. & 9. Aen. in controuersiam allata, non tamen recte explicata, ut iuniores quoque demonstrant, paruum, inquam, & magnum, ita differentiae causa appellata. nam praesuppono, ueritate non laesa talentum, quod hodie paruum seu sexaginta minarum in Attica fuisse dicitur, ab initio minarum existisse octoginta, earum scilicet, quae ex drachmis LXXV. constabant, hucq. spectare Fannij carmen paullo ante relatum:

Attica quae fiet, si quartam dempseris hinc, mna. Cum autem mina ad drachmas centum aucta fuit, factum est alterum talentum maiorum quidem minarum, numero tamen octoginta, sicut & primum, illudque primum remansit minarum auctarum sexaginta. nam si octoginta quinquagies & septuagies numerabis, sex millia habebis. Quod autem utrumque talentum maius & minus, id est unum minarum Atticarum sexaginta, alterum octoginta apud Athenienses fuerit, constat aperte, si sententia Suidae & Diodori supra relata, & Iulij Pollucis paullo post referenda, nec non Fannij, qui testantur talentum Atticum fuisse minarum sexaginta, cum Liuij dictis conferatur. is enim referens leges & condiciones pacis a S.P.Q.R. Antiocho datas, ita inquit: Argenti probi Attica talenta XII. millia dato intra duodecim annos pensionibus aequis talentum ne minus pondo octoginta Romanis ponderibus pendat. ex cuius dictis aperte constat, talentum minarum quoque octoginta apud Athenienses fuisse: quod maius, ad illius, quod esse minarum sexaginta, differentiã, appellatum fuisse conijcio. ideoq. senatum uerba illa, Ne minus pondo octoginta Romanis ponderibus pendat, apposuisse credendum est: quia sciebat alterum apud Athenienses talentum diuersi & minoris ponderis esse: ne dubitari contingeret, de quo actum fuisset. De hoc autem talento octoginta minarum puto Teretium intellexisse in Phorm. actu 4. sce. 3. dum dixit: Si quis daret Talentum magnum: & Virgilium Aen. 5. Vinaq. & argenti magnum dat ferre talentum. Et rursum lib. 9. Et tripodas geminos, auri duo magna talenta. Nec me mouet, quod ex Plauto in Mostellaria colligi uideatur, talentum magnum minarum

narum fuisse sexaginta, eo quia seruus Tranio actu 3. sce. 1. interrogatus a Teuropide, quanti filius aedes emisset, respondeat: Talentis magnis totidem, quot ego & tu sumus. de quibus cum iam dixisset, sumpsisse foenori a danista, & soluisse, minas quadraginta, paullo post senex residuum pretij soluturus, & quantum uenditori adhuc deberetur, exprimens, ita inquit, Nempe octoginta debentur huic minae. cui seruus respondens subiunxit, Aut nummo amplius. ex quo constare uidetur, illa duo magna talenta centum & uiginti minarum fuisse: quia mendax & turbulentus seruus nihil magis quaerebat, quam senem inuoluere: ut illius praecedentia uerba declarant. Quid agam nunc iam?

Nisi in uicinum hunc proximum mendacium,

Eas emisse aedes dicam huius filium.

Callidum Hercle audiui esse optimum mendacium.

Ideoque senem in dinumeratione errantem non admonuit. cum constet errasse ex praedictis. Talentum quoque Euboicum fuisse legitur apud Liuium: quod ego eius ponderis fuisse conijcio, cuius Atticum maius, nempe minarum Atticarum octoginta, illarum inquam, quae ex drachmis centum constabant: quod quidem non solum ex locorum uicinitate existimo, sed ex Liuij uerbis. is enim lib. 37. condiciones pacis a consule, Antiochi regis legatis oblatas referens, inquit Europa abstinet, Asiaq. omni, quae cis Taurum montem est, decedite: pro impensis deinde in bellum factis quindecim millia talentum Euboicorum dabitur, quingenta praesentia, duo millia & quingenta cum S. P. Q. R. pacem comprobauerit, mille deinde talentum per duodecim annos. Haec autem XII. millia talentum, quae hic Liuius appellat Euboica, illa eadem esse existimo, quae sequenti libro senatus, oblatas a consule pacis condiciones secutus, pensionibus aequis intra annos duodecim solui imperauit, quae Liuius in eo S. P. Q. R. decreto, ut paullo ante retuli, Attica uocauit: ut facile coniectari liceat, Euboicum, & maius Atticum talentum eiusdem ponderis fuisse. Ceterum intelligo cum Prisciano Caesariensi lib. de ponderibus, inter talentum Atticum minarum octoginta & libras Romanas octoginta discrimen librarum trium & trientis librae intercessisse: quia ex ijs, quae dixi, constat, minam Atticam (intelligo postrema) semuncia, siue drachmis quattuor Romana libra maiorem fuisse. ex quo excessu in minis octoginta, unciae quadraginta, idest

ideft librae tres & triens conftituuntur. fed in eo, quod Prifcianus fubdit, fenatum decreuiffe, ut non plus, quam ternae librae, & quaternae unciae fingulis defint talentis, in hoc non confentio, nec Liuius hoc dicit, nec ex decreti uerbis colligitur. fi quidem decreti uerba excludunt, ne talentum minus fit pondo octoginta, non autem includunt, ut non maius octoginta pondo talentum effet, fi in talento maius pondus ineffet. talenta enim Attica, ita ut erant, fuerant imperata. fed, dubitationis tollendae caufa, ut praedixi, adiectum fuit, ne minus pondo octoginta talentum effet: quia aliud minus sexaginta minarum erat. Sed &, quae ibi Prifcianus de denarijs fubiunxit uera non effe, ex fupra relatis facile colligitur, quae a iunioribus quoque improbantur.

Aegyptium quoque Talentum fuiiffe, Plinius lib. 33. c. 3. his uerbis teftatur. Talentum autem Aegyptium pondo octoginta capere, Varro tradidit. de pluribus quoque talentis meminit Iulius Pol lux lib. 9. a Budaeo iunioribusq. relatus, fic dicens. Hoc utique dicere non intempeftiuum erit, quod Atticum talentum fex millia drachmarum ualebat Atticarum, Babylonium uero feptem millia, Aeginaeum decem millia, Syrium mille & quingentas, fecundum Atticae drachmae rationem. Meminit & de alio talento Vitruuius fupra relatus, quod effet librarum CXX. lib. 10. c. 21. de machina teftudinea loquens, his uerbis: Gubernabant eam homines centum, habentem pondus talenti quattuor millium: quod fit CCCCLXXX. pondo, ideft quadringenta octoginta millia pondo. nam in emendatiffimo codice, quem in opido Toletio uidiffe fe mihi afferuit uir doctiffimus Petrus Ceconus, littera M, fupra numerum notata infpicitur, & fane aliter intelligi non potest: cum alioqui talentum illud fuiffet drach. undecim & fcripuli ac fcripuli quincuncis. quod nemo dicet, qui machinae illius magnitudinem intelligat.

Ponderum medicorum epitome.

MINA medica habet uncias fexdecim: libra habet uncias duodecim, uncia drachmas octo, drachma fcripula tria, fcripulum obolos duos, obolus duos femiobolos, femiobolus filiquam unam & dimidiam, filiqua grana quattuor. Haec autem probantur ex his. Dioscorides libello

libello de ponderibus, de quo supra: Mina secundum medicorum usum habet uncias sexdecim, idest drachmas 128. Italica autem uncias 18. hoc est libram unam semis. drachmas 144. Alexandria mina habet uncias uiginti, drachmas 160. Cleopatra ubi supra: Mina nomen pondus, habet uncias sexdecim, drach. 128. scripula 384. Et paullo post. Ptolemaica uncias decem, & octo drach. 144. scripu. 432. quo in loco animaduertendum quod Cleopatra appellat Ptolemaicam minam, quam Dioscorides appellauit Italicam, seu eas parificat. Galenus lib. 2. de compositione medicamentorum secundum genera, in hoc medicamento Heras, manifeste uidetur uelle, minam esse sexdecim unciarum. nisi enim uouisset hoc, sextam decimam minae partem non scripsisset. Hoc in loco animaduertendum duxi, medicos unciam & scripulum, a Romanis mutatos esse, cum Graeca pondera non sint, ut supra ostendi.

*Hippiatricorum, siue ueterinariorum
ponderum epitome.*

INA habet uncias quindecim, libra drachmas nonaginta, uncia drachmas septem & dimidiam, drachma scripula tria, denarius scripula quattuor, scripulum obolos duos. Haec ab ignoto Graeco in dicto libello de ponderibus, qui Galeno inscribitur, in quo & Graecorum ponderum notae sunt omnes, quas hic describere libuit.

 Mna.

 Libra.

 Vncia.

 Drachma.

 Olce idem quod drachma.

 Gramma, siue scripulum.

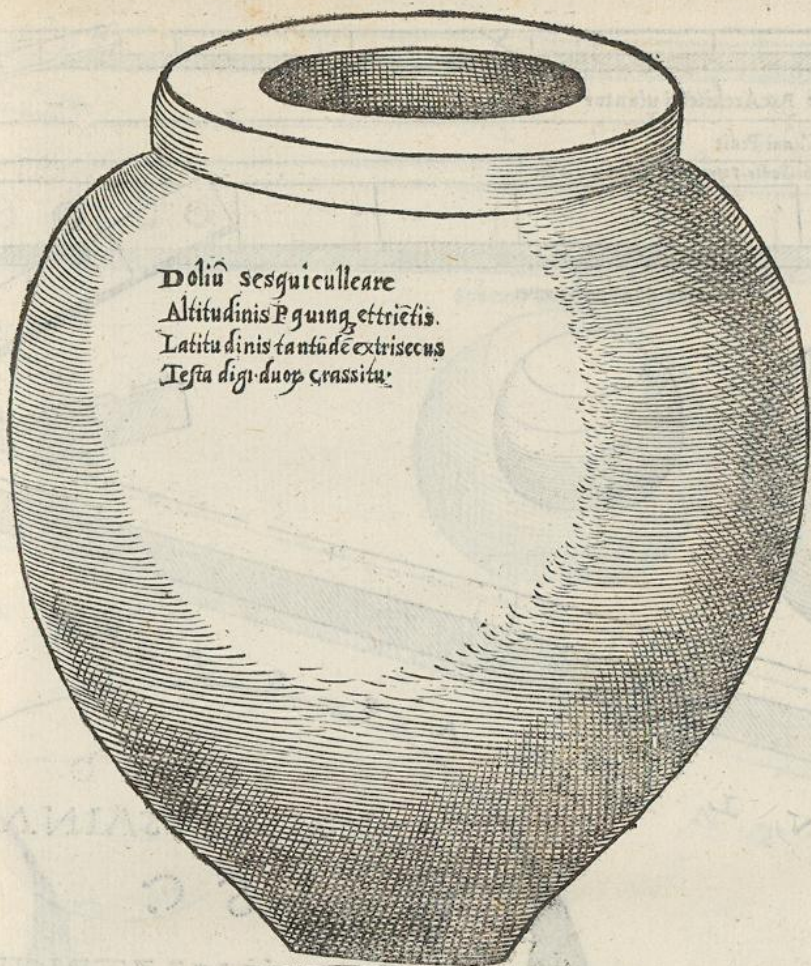
 Obolus.

 Diobolus.

 Ceratium, siue filiqua.

 Chalcus.

Dolium

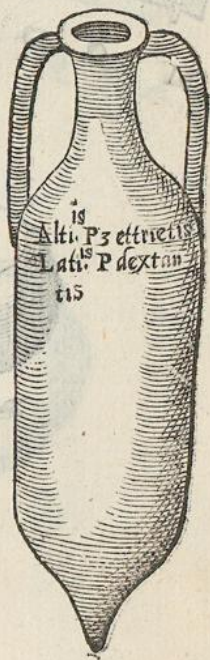
Doliū sesquiculleare
Altitudinis P quinq; et triētis.
Latitudinis tantū dē extrisecus
Testa digi. duoz; crassitu.

Altitudinis P 2
Lat. P 1

Doliolum Altitudinis P 3 et trientis
Latitudinis tantū dē et Bessis

Alti. P 3 et trientis
Lat. P dextan
tis

Schema legitimi Pedis

Mensura Palmi quo hodie Ro: Architecti utuntur

Mensura Colotiani et statiliani Pedis

Schema maioris Cuiusdam Pedis postremo tempore crediti

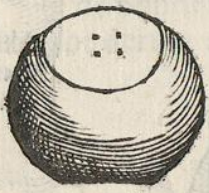
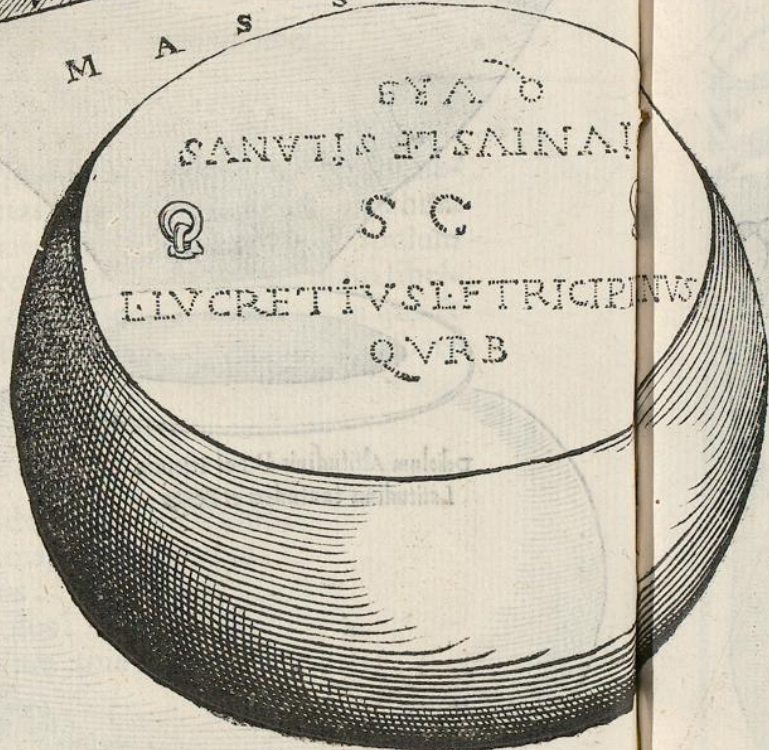
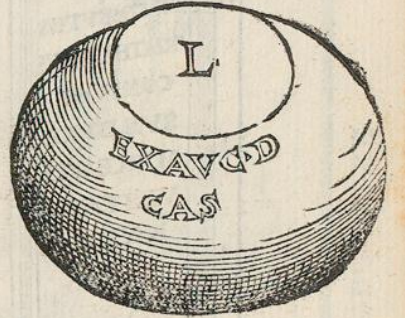
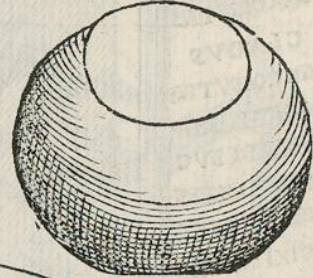
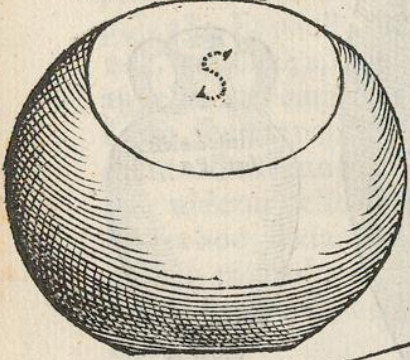

Schema semissis lapidei

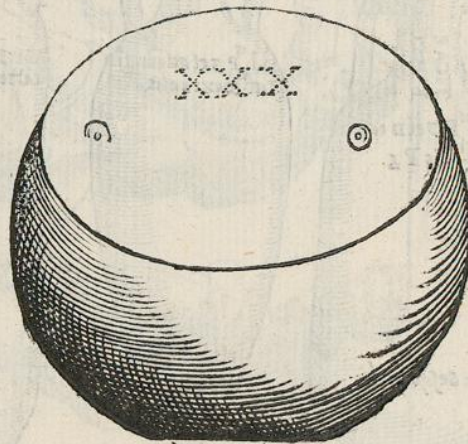
Schema quadratis aerei

Schema Dodrantis aerei

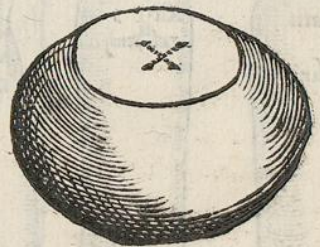
Schema libre aereae

MD

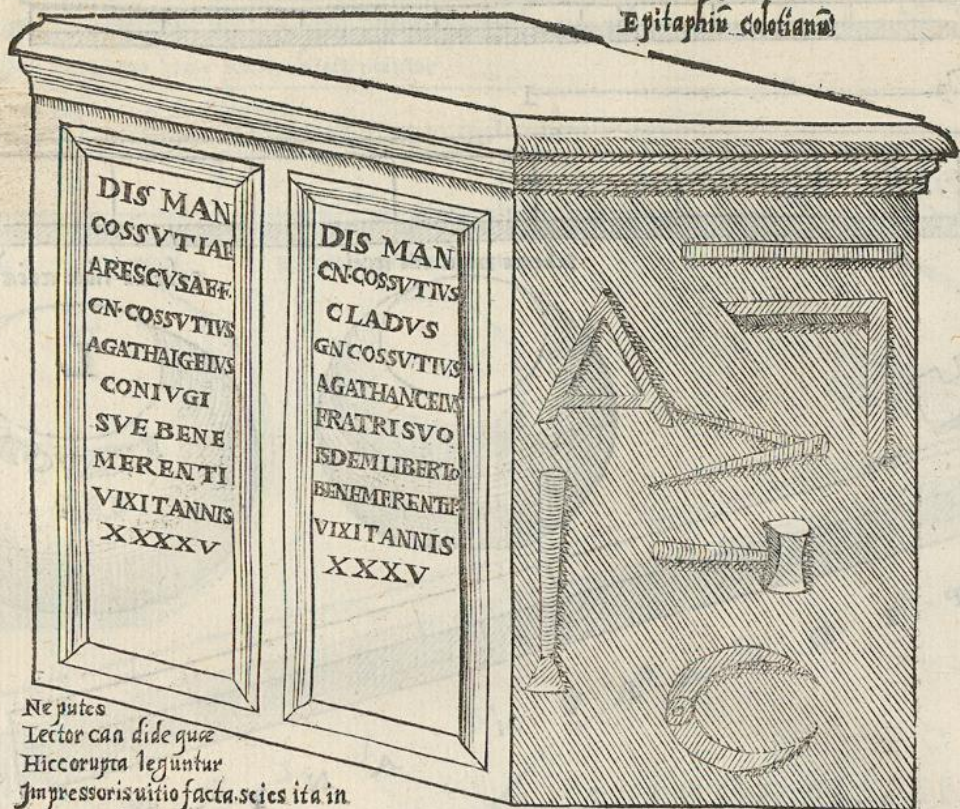

RXXX

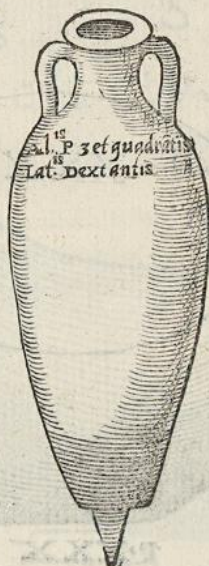
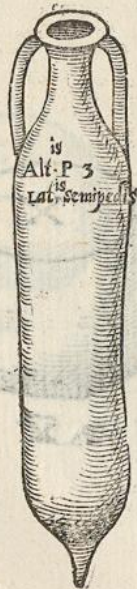
RX

P-C

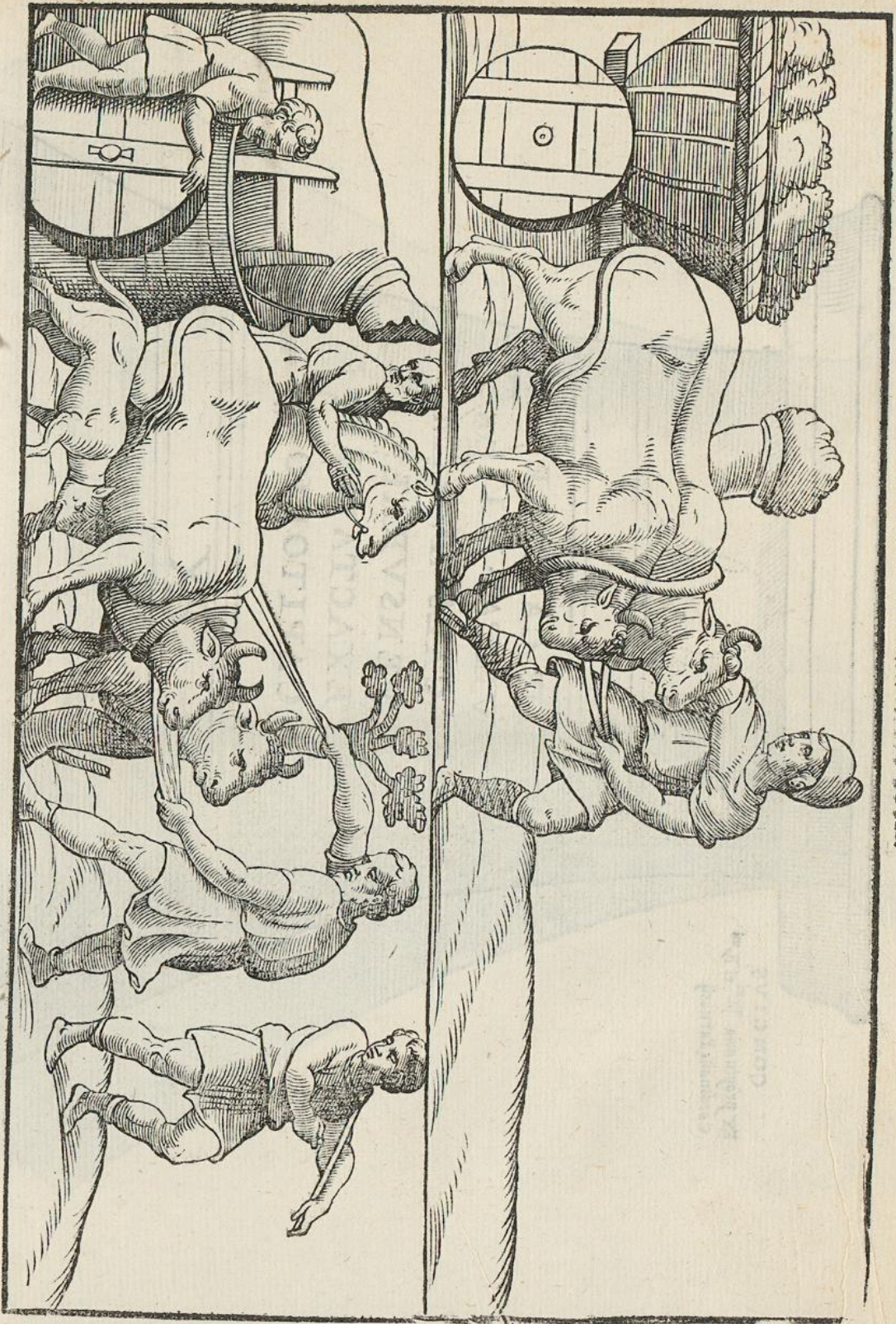

Ne putes
Lector can dide quae
Hic corrupta leguntur
Impressoris vitio facta. scies ita in
marmore legi.

VASA FICTILIA

Ex aedibus nob. Francisci Porcii.

CONGIVS
EX Prognostico Tit. et Rom.
Cardinalis Larnesij

IMP CAESARE
VESPAS. VI COS
T. CAES. AVG. F. IIII
MENSURAE
EXACTAE IN
CAPITOLIO

PX

REGIUS PROGNOSTICUS

